

Kirkon tulevaisuus on kaupungeissa

Avauspuhe piispainkokouksessa Lahdessa 28.8.2018

Tampereen hiippakunnan piispa Matti Repo

Arvoisa arkkipiispa, hyvät piispainkokouksen jäsenet.

Suomalaisten enemmistö haluaisi pitää koko maan asuttuna, uutisoitiin kesällä. Samaan aikaan asuminen kuitenkin keskittyy yhä enemmän kaupunkiin. Viime vuonna Suomen kuusi suurinta kaupunkia kasvoi yhteensä 24.000 asukkaalla. Merkittävä osa uusista kaupunkilaisista on toki paikkakunnalla syntyneitä lapsia, osa myös maahanmuuttajia, mutta huomattavassa määrin muuttoliikkeen siirtämiä kaupunkilaisia. Vuosittain noin yhtä keskikokoista suomalaista kaupunkia vastaava väestö siirtyy näihin suurimpiin asutuskeskuksiin.

Nuo kuusi kaupunkia sijaitsevat viidessä eri hiippakunnassa, joten asia koskettaa meistä monia kasvun osalta, mutta kaikkia meitä se koskettaa hiljenevän maaseudun osalta. Jokaisen hiippakunnan alueella on kirkonkylä ja sivukylä, joissa väki vähenee ja ikääntyy. Vähenevien työpaikkojen kanssa käsi kädessä kulkee alhainen syntyvyys. Hiippakunnan seurakunnissa vieraillessa kuulemme vaikkapa, että hautaan siunaamisia toimitetaan kolminkertaisesti kasteisiin verrattuna. Tosin suhdeluku ei ole tasan kaupungeissakaan, eikä varsinkaan kastettujen määrän hyväksi. Vaikka suurten kaupunkien väkiluku kasvaa, kasvu ei pääsääntöisesti koidu seurakuntien hyväksi. Kuten maalla, myös kaupunkiseurakunnissa lasten määrä vähenee niin kasteissa kuin päiväkerhoissa, kun taas hautaan siunaamisissa pysyvät korkeat luvut. Muuttoliike tuo jonkin verran jäseniä, mutta se ei näy seurakuntien toimintatilastoissa.

Kaupungistuminen on maailmanlaajuinen trendi. Sitä on vaikea Suomessakaan kääntää toiseksi. Talouteen, työhön, opintoihin, sukulaissuhteisiin tai vapaa-aikaan liittyvät tekijät ohjaavat ihmisiä asettumaan kaupunkilaisiksi. Lisäksi käy ilmi, että kaupungeissa tapahtuu asumisen painopisteen siirtymistä lähiöistä keskusta-alueelle. Monet haluavat asua mieluummin kävelymatkan päässä hyvistä palveluista kuin luonnon helmassa kävelymatkan päässä marjametsästä.

Mitä kaupungistuminen merkitsee kirkon missiolle Suomessa? On vaikea valita yhtä strategiaa, kun tarpeet eriytyvät. Hiljenevilla alueilla seurakuntaan kohdistuu odotus, että muiden toimijoiden yksi toisensa jälkeen poistuessa se edelleen tarjoaa kokemuksen jatkuvuudesta. Siinä paikkakuntalaiset ovat aivan oikeassa, sillä vuosisatoja katkeamatta jatkunut säännöllisten jumalanpalvelusten historia sekä monumentaalinen kirkkorakennus ja sitä ympäröivä hautausmaa olennaisia paikallisidentiteettiä tukevia tekijöitä. Monien kunnan nykyisten tehtävien siirtyessä suunnitellulla tavalla maakuntien vastuulle seurakunnan ja kunnan yhteistyölle voi aueta uusia tarpeita ja mahdollisuuksia. Seurakunnan resurssit tuskin riittävät täyttämään kaikkia odotuksia, mutta sen tehtävänä voi entistä enemmän olla yhteisöllisyyden vahvistaminen.

Tämän ei tarvitse riippua seurakunnan työntekijöistä. Seurakuntalaisilla itsellään on siihen parhaat edellytykset, kun heille annetaan siihen tilaa, mahdollisuuksia ja oikeuksia. Piispanvirassa kukin meistä on eri tavoin pitänyt huolta siitä, että seurakunnissa vierailtaessa käydään aina myös sivukylillä ja liitosalueilla. Piispantarkastusten yhteydessä on syytä järjestää tilaisuuksia myös kappeliseurakunnissa. Monilla kylillä on rukoushuoneita ja kappeleita, joiden käytöstä ja tilojen täytöstä ovat kyläläiset vastuussa. Kyläläiset voivat tuoda omat toimintapiirinsä omilla avaimillaan seurakunnan tiloihin ja sillä tavoin vahvistaa kokemusta yhteenkuuluvuudesta omassa seurakunnassa.

Hiljenevät seudut eivät välttämättä sijaitse kaukana suurista keskuksista. Näyttää päinvastoin siltä, että suurten kaupunkien väliin jää lukemattomia hyvien liikenneyhteyksien varrella olevia paikkakuntia, joiden kasvu on kääntynyt negatiiviseksi. Mahdollisesti myös seurakunnan työntekijät asuvat lähikaupungissa ja autoilevat sieltä työhön. Asumisvelvollisuutta ei heillä toki nyky maailmassa ole, mutta ymmärrettävästi voi olla haasteellista vahvistaa seurakuntalaisissa uskoa elinvoimaiseen tulevaisuuteen, kun omatkin syyt sitovat asumaan muualla. Sitä suuremmalla syyllä seurakunnan on kehityttävä entistä enemmän seurakuntalaisten omaksi yhteisöksi.

Tämä haaste on yhteinen maaseudulle ja kaupungille. Mutta millaista voi olla kaupunkilainen yhteisöllisyys, kun ihmisille on tarjolla monia eri suuntiin vetäviä aktiviteetteja ja ajanvietemahdollisuuksia, kulttuurivirikkeitä ja kulutustilaisuuksia? Yhteisöt voivat olla lyhytaikaisia ja verkostomaisia. Joihinkin ihmisiin voi yhdistää sama asuinkaupunginosa, toisiin lasten koulu, kolmansiin yhteinen harrastus.

Seurakuntiemme toiminnan peruspiirteet ovat kehittyneet toisenlaisessa yhteiskunnassa ja sosiaalisen dynamiikan yhteisössä kuin jossa nyt elämme. Staattinen yhteiskunta tukee toistuvia toimintamuotoja ja kokoontumisia, kaupunkimaiseen yhteiskuntaan puolestaan sopivat väliaikaiset yhteisöt. Kokoava toiminta ja sen mahdollistamiseksi sotien jälkeen rakennetut sadat seurakuntatalot osoittavat merkkejä elinkaarensa päättymisestä. Samaan aikaan ihmisten kohtaamisen tarve ei ole vähentynyt. Moni kaupunkilainen on valmis osallistumaan matalan kynnyksen tilanteeseen, jossa on jotain tuttua, mutta jotain uutta. Tuttuus nojautuu kokemukseen liittymisestä kristillisen uskon mukaiseen käytöskoodiston tai kulttuuriin, mutta uutuus taas siihen kytkettyyn yllättävään elementtiin.

Tällaisia kirkkosalit täyteen koonneita tilanteita ovat esimerkiksi Tampereella olleet Tuomiokirkossa pidetyt Juice Leskisen laulujen yhteislaulutilaisuudet tai Beatles-konsertin järjestäminen jumalanpalveluksen muodossa. Kahden erilaisen elementin odottamaton yhteen liittäminen synnyttää jännittävän mielikuvan sekulaarin ja sakraalin vuoropuhelusta, joka herättää uteliaisuutta, vaikei siitä jatkuvaa suosiota ylläpitävää toimintamuotoa saisiakaan. Tällaisen tilanteen suosio edellyttää kokemusta jonkinasteisesta kuulumisesta kumpaankin kulttuuriin – ei ihan aktiiviseen kirkossakävijäjoukkoon, mutta kuitenkin sen verran kirkon omakseen kokevaan, että voi sen oven avata, kunhan siellä on jotain, mihin ei ole totuttu liittämään uskovaisen leimaa. Tällainenkin satunnainen seurakunnan toimintamuoto voi toimia tien tasoittajana kirkkoon; toisaalta se voi olla vain pistäytyminen matkalla, jossa suuntaa kulkee kuitenkin ulospäin. Se ei välttämättä synnytä sitoutumista. Siitä ei suoraan seuraa vahvistunut motivaatio tuoda lapsia pyhälle kasteelle.

Kirkon tulevaisuudelle on olennaista, miten se onnistuu tavoittamaan kasvukeskusten nuoret aikuiset. Tämä ei merkitse haja-asutusalueiden seurakuntalaisten tai ikääntyvien ihmisten tarpeiden väheksymistä. On kuitenkin nähtävä, että uusia sukupolvia uusine arvoineen ja käytöstapoineen kasvaa kaupungeissa. Siksi kirkon haasteet ovat polttavampia kaupungeissa, vaikka siihen maallakin kohdistuu oikeutettuja odotuksia.

Samalla on nähtävä, että kirkon tulevaisuutta ei tule edes kaupungeissa etsiä uusista toimintamuodoista vaan seurakunnan hengellisestä olemuksesta, jota ilmentää sen jumalanpalvelus. Toimintamuodot voivat mukautua olojen ja kävijöiden mukaan ja niitä voidaan kekseliäästi tuottaa lisää, mutta niiden tulee olla juurtuneita jumalanpalvelukseen. Pyhä messu ei ole seurakunnan toimintamuoto vaan sen elämänmuoto. Kirkon koko olemassaolon oikeus ja tehtävä maailmassa liittyy siihen, että se viettää jumalanpalvelusta. Kristus on antanut sille tehtäväksi julistaa evankeliumia ja murtaa leipää hänen muistokseen. Uudet, seurakunnan kaltaiset jumalanpalveluksen ympärille syntyneet yhteisöt voivat sisältää kokonaisen verkoston erilaisia toimintoja.

Herra arkkipiispa. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta julkaisi tämän vuoden alussa lähes kuusisataasivuisen raportin nimeltä *Suomen sata uutta mahdollisuutta*. Kirkolla on myös oma tulevaisuusvaliokunta, joka onkin ollut yhteydessä eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan kanssa. Löytyykö kirkolle sata uutta mahdollisuutta? Eduskunnan valiokunnan raportin alaotsikko kuuluu *Yhteiskunnan toimintamallit uudistava radikaali teknologia*. Sen kuvaamat tekniset kehitykset voivat vaikuttaa utopistisilta, mutta kaikista on jo viitteitä. Uusi teknologia tulee tuottamaan radikaaleja muutoksia ihmisten arkiseen elämään, mm. lukuisia ammatteja häviää ja uusia syntyy.

Millainen vaikutus kehityksellä tulee olemaan ihmiskäsitykselle, kun biologian, lääketieteen ja elektroniikan alat kohtaavat? Kun vaikkapa aivotutkimus etenee ihmisen ja tietokoneen yhdistämiseen, mihin sijoittuu ihmisen persoonallisuus, hänen minänsä? Missä ihminen loppuu ja kone alkaa? Nämä ovat paitsi luonnontieteellisiä, myös filosofisia ja teologisia kysymyksiä, joiden kanssa kirkon uskon on tultava vuoropuheluun. Raportti näkee kuitenkin kehityksen uhkakuvien sijasta mahdollisuuksina. Nähdäänkö kirkossa kaupungistuminen uhkana vai mahdollisuutena? Uuden testamentin maailma oli agraarinen. Jeesus puhui paljon työstä pellolla ja paimenessa. Siitä huolimatta evankeliumin tie oli kylistä kaupunkiin, Betlehemistä Nasaretiin ja Jerusalemita Roomaan. Koko Raamattu alkaa puutarhasta ja päättyy kaupunkiin.